

Posudek rukopisu Ondřeje Kukana: Rozbor korespondence Františka Ferdinanda d'Este a Viléma II., FF UK, Praha 2020, 29 s.

Ondřej Kukan zvolil pro práci přihlášenou do Studentské vysokoškolské odborné činnosti část své bakalářské práce, ve které se věnuje různým aspektům vztahu německého císaře Viléma II. (1859–1941) a následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este (1863–1914) v období před první světovou válkou. Jde o problematiku zásadního významu, značné atraktivity, zároveň však z různých důvodů velmi obtížnou.

Jedním z důležitých pramenů k takto pojatému výzkumu je bezesporu vzájemná korespondence obou protagonistů. Její analýza tvoří vlastní obsah práce. Autor heuristicky zpracoval, obsahově analyzoval a zároveň se snažil zhodnotit jak z hlediska přínosu pro výzkum světových dějin, tak s ohledem na dosavadní historiografické využití, celkem 29 dopisů z let 1908–1914 (pisatelem většiny z nich je německý císař).

Výběr dokumentů a vlastní heuristika představuje však první problém této práce. Autor pracoval s opisy jednotlivých dokumentů uložených v pozůstalosti spisovatele a historika Egona Caesara Conte Cortiho (1886–1953) v Rakouském státním archivu ve Vídni, oddělení Domácí, dvorní a státní archiv (HHStA, NL Conte Corti, kart. 34). Jedná se o opisy, které Conte Corti pořídil pro potřeby svých literárních plánů. Opisy byly pořízeny podle originálů dopisů uložených v tomtéž archivu v pozůstalosti Františka Ferdinanda d'Este (depot Hohenberg), což je zároveň na opisech uvedeno (HHStA, NL Franz Ferdinand, kart. 6). Jde skutečně o fond, který je depozitem, jak autor uvádí (s. 4), nicméně přístup do něj je dle zkušeností možný za standardních podmínek na základě povolení majitele (Nikolaus Hohenberg). Týž fond ovšem obsahuje ještě další korespondenci mezi Vilémem II. a Františkem Ferdinandem (Kart. 6 – celkem 69 dopisů Viléma II. z let 1889, 1895, 1896, 1899, 1903, 1908–1914 a dále kart. 28 – celkem 14 telegramů Viléma II. Františku Ferdinandovi). Autor dále mylně uvádí (s. 4), že se korespondence „uchovala v opisech v pozůstalosti Štěpánky Belgické“ s odkazem na pozůstalost Conte Cortiho. Toto tvrzení vyvozuje pravděpodobně ze skutečnosti, že v témže kartonu je uložen strojopisný opis paměti Štěpánky Belgické, jejichž plánované vydání způsobilo v roce 1935 skandál a soudní zákaz šíření knihy. Její pozůstalost se nachází v benediktinském klášteře Pannonhalma v Maďarsku.

Ve vlastní analýze Ondřej Kukan navazuje na někdejší výzkum amerického historika Roberta A. Kanna, který v roce 1952 poprvé na tuto korespondenci upozornil a provedl rozbor některých dopisů. Nepochopitelně O. Kukan pomíjí pozdější výzkumy téhož historika, kde svou práci dále rozšiřuje (Kann, Robert A.: Kaiser Wilhelm II. und der Thronfolger Franz Ferdinand in ihrer Korrespondenz. In: Erzherzog Franz Ferdinand Studien. Wien 1971, s. 46–85). Vlastní analýza korespondence má charakter „přípravné dokumentace“ k šířeji pojatému výzkumu. Autor velice poctivě parafrázuje jednotlivé dopisy, uvádí jejich obsah do kontextu výzkumu světových dějin i dějin historiografie (kromě literatury české, zejm. J. Galandauer, A. Skřivan st., F. Stellner, odkazuje i na řadu zahraničních titulů z oblasti odborné literatury

německé, rakouské, anglické a americké). I když není práce zamýšlena jako edice (s. 5), spíše jako její předstupeň („přehledný komentář“), působí rušivě nejednotnost psaní regestů (při budoucím edičním zpřístupnění nutno vycházet z platné metodiky, viz Šťovíček, Ivan a kol.: Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Praha 2002, s. 74 (§ 71)). Autor s velkou znalostí věci zařazuje obsah dopisů do dějin mezinárodních vztahů před rokem 1914 a v tomto ohledu přináší práce cenná zjištění. Informace jiného druhu ponechává stranou. Bylo by třeba například uvést, co je myšleno aférou „The Daily Telegraph“ (dopis č. 3, 8. 11. 1908), o jaké šlo knihy, které Vilém II. poslal Františku Ferdinandovi (tamtéž, snad Seidel, Paul: Der Kaiser und die Kunst. Berlin 1907; Grautoff, Ferdinand: Bansai!, 2. vyd. Leipzig 1908), určit vyskytující se jména a lokality, citáty apod. V dopise č. 8 (9. 4. 1909) velmi zajímavé zjištění o Karlu Kramářovi atd.

Závěr

Práce Ondřeje Kukana je pozoruhodnou a poctivou analýzou korespondence jako historického pramene, primárně využitého pro výzkum dějin mezinárodních vztahů období před první světovou válkou. Autor prokázal značné znalosti soudobých geopolitických reálií i relevantní domácí i zahraniční literatury. Sympaticky působí rovněž, že se snaží svou práci vystavět na primárních pramenech, nepochybně jazykově i paleograficky velmi náročných. Slabinou je naopak nepřihlédnutí k metodám pomocných věd historických a ediční teorie (především kompletní heuristika, kritéria výběru, jednotný popis a kritický aparát). Jsem přesvědčen, že takto doplněný výzkum by umožnil O. Kukanovi plastičtější analýzu vzájemného vztahu dvou vrcholných představitelů velmocenské politiky počátku 20. století.

Doporučuji autorovi, aby se do budoucna pokusil o kritickou edici analyzovaného pramene. Taková edice by jistě byla velkým přínosem pro českou, ale i evropskou historiografii. Heuristiku by bylo v tomto případě doplnit ještě v Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz v Berlíně (Brandenburg-Preußischer Hausarchiv), Rijksarchief in de provincie Utrecht (pozůstalost Viléma II. z doornského období), Generalverwaltung des vormals regierenden Preußischen Königshauses Potsdam a Magyar Nemzeti Levéltár (Franz Ferdinand).

V Praze dne 2. 4. 2020

Jan Kahuda, Národní archiv